

LA COORDINADORA SALVEM EL GAIÀ. CINQUÈ ANIVERSARI

Hèctor Hernández Socías

1. UN RIU SENSE AIGUA

Els darrers anys, el Baix Gaià (subcomarca dins del tarragonès que agrupa tots els municipis situats al tram final del riu Gaià) ha viscut diverses reivindicacions socials promogudes per grups de persones de diverses viles baix gaianenques. Tots recordareu les accions de protesta en favor del Roquer de Torredembarra, la demanda popular per evitar la construcció de la depuradora d'Altafulla prop de la Reserva de Fauna Salvatge de la desembocadura del Gaià, els famosos talls de carretera per reclamar la gratuïtat de l'autopista A-7 i més recentment, les mobilitzacions per aturar la construcció dels enllaços del tren d'alta velocitat. Entre aquestes, també va sorgir ara fa cinc anys, un moviment a favor de la recuperació del riu que dona nom a la comarca. És precisament per aquest motiu, la celebració del cinquè aniversari de la seva creació, que hem cregut necessari fer un cop d'ull als inicis d'aquesta plataforma cívica, com ha evolucionat en el temps, quina és la situació actual i plantejar la possible estratègia de futur.

El nom escollit d'aquesta plataforma social és el de Coordinadora Salvem el Gaià (CSG), encara que als mitjans de comunicació molts cops ha quedat reduït simplement als mots Salvem el Gaià. De fet, aquest eslògan amb la paraula "Salvem" ha estat l'escollit en moltes de les reivindicacions ecologistes i socials del nostre país, tan pel nom de l'entitat com per la pròpia campanya reivindicativa. Alguna de les més conegudes són Salvem Castell, Salvem l'Empordà o Salvem la Timoneda d'Alfés.

La CSG està formada per representants de les diverses entitats que la integren i persones a títol personal. El principal objectiu de la CSG ha estat difondre quina és la situació del Gaià, un riu mediterrani d'uns 85 quilòmetres que pateix una de les situacions més injustes a les que pot fer front aquest ecosistema. Aquest petit riu mediterrani, que neix a la Depressió Central, a la co-

marca de la Conca de Barberà i desemboca al peu del castell de Tamarit al Baix Gaià, des de l'any 1975 el seu cabal està interromput totalment per la construcció de l'embassament del Gaià, onze quilòmetres abans d'arribar a mar. Aquesta situació inacceptable està creada per la multinacional Repsol-YPF, propietària de l'embassament, una empresa sense escrúpols que deixa un riu sense aigua. Repsol té una concessió des de l'any 1975 que s'allarga fins l'any 2050 i la llei espanyola d'aigües del 1985, on es tracta de la qüestió dels cabals ecològics, no es retroactiva i per tant no es pot aplicar en aquest cas. Aquesta manca de cabal d'aigua ha provocat la degradació dels valors naturals del riu, com són la flora, la fauna, la funció de corredor biològic, etc., la salinització del freàtic del tram final de la conca, la interrupció de les aportacions de sediments a la platja de Tamarit, l'abocament de deixalles i la pèrdua del valor social del riu entre d'altres.

Aquesta fotografia de principis dels anys 60, cedida pel Joan Carnicer, apareixia en un catàleg turístic suís on es feia publicitat de la Costa Daurada i una de les imatges que recollia aquest prospecte era una fotografia d'aquest racó del litoral Baix Gaià. Per la seva bellesa i sobretot pel fet que s'observa com el Gaià desemboca al mar, els membres de la CSG vam escollir aquesta imatge per fer una postal i així s'ha convertit en una de les imatges de la nostra reivindicació.

Fotografia cedida per Joan Carnicer

2. ANTECEDENTS

Vull centrar aquest apartat a finals dels anys 90, quan observem com diverses veus, moltes vegades sense connexió entre elles, comencen a qüestionar la necessitat que el Gaià recuperi allò que és propi dels rius, un cabal natural d'aigua. Diferents entitats de caire ecologista i social són les encarregades de promoure diverses accions encaminades a difondre la situació del tram final del riu. En són uns bons exemples: una caminada pel tram sec organitzada pel Col·lectiu d'Acció Cultural d'Altafulla, la pressió popular d'associacions com ara l'ADENTAM (Associació de defensa dels espais naturals de Tamarit) o el GEPEC per evitar la construcció de la depuradora d'Altafulla prop de la desembocadura, una cadena humana d'un centenar de persones portant l'aigua de la desembocadura fins al mar aprofitant la celebració de les XIV Trobades ecologistes i naturalistes a Torredembarra o diverses accions de l'Associació Mediambiental la Sínia, denúncies del GEPEC per tal de preservar la pineda de la desembocadura, activitats dins de les diferents edicions de la Mostra de Natura i una primera recollida de signatures organitzada pel grup de Joves de la Riera de Gaià, un 14 de setembre de l'any 1998. Concretament en aquest acte, ja apareix el mot *Salvem el Gaià* com eslògan. Aquell dia ja es van recollir uns 250 signatures que després es sumarien a les quasi 2.000 que es van arribar a recollir per part de la CSG.

A més d'aquestes accions puntuals, potser hi ha dos fets que marquen d'una manera clara la tendència reivindicativa d'aquest període: Per un costat, l'aprovació per part del Parlament de Catalunya, d'una proposició no de llei que recull per primer cop que el Gaià s'ha de dotar d'un cabal ecològic. Aquesta proposició no de llei va ser presentada pel parlamentari torrenc d'ERC, Josep Bargalló. Malauradament, aquesta primera aprovació no té cap repercussió evident i prova d'això és que quatre anys després, el mateix parlamentari, amb la creixent demanda social d'un cabal pel Gaià, torna a presentar una segona proposició no de llei al parlament, aprovada per tots els grups parlamentaris amb dues esmenes presentades per CiU.

En segon lloc, a mitjans de l'any 1997, l'inici de la construcció del col·lector de les aigües residuals del pobles del Catllar i de la Riera de Gaià pel mig de la llera del riu provoca la ruptura de la silueta natural del riu i la pèrdua de valors naturals com ara la desaparició d'un nombre elevat de baladres. Aquesta última posa en alerta ecologistes i vilatans/es dels pobles veïns i es potser l'espurna que, ara sí, fa que es comenci a parlar d'una manera més àmplia de la problemàtica del riu.

Resum d'aquests antecedents de la CSG

Any 1995:

- Denúncies del GEPEC i ADENTAM per evitar la construcció de la depuradora d'Altafulla en uns terrenys propers a la desembocadura del Gaià. Recollida de més de 500 signatures.

Col·lector d'aigües residuals
construït l'any 1997 pel mig
del llit del riu

Any 1996:

- Excursió del Col·lectiu d'Acció Cultural d'Altafulla pel tram sec del riu.
- Aprovació del Parlament de Catalunya d'una proposició no de llei que establia un cabal mínim pel Gaià.

Any 1997:

- Denúncies del GEPEC contra la construcció del col·lector de les aigües residuals del Catllar i la Riera de Gaià pel mig del llit del riu.

Any 1998:

- Conveni per la gestió de l'Espai Natural de la desembocadura del Gaià entre l'Associació Mediambiental la Sínia i l'Ajuntament de Tarragona, el Consell Comarcal del Tarragonès i el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

- El GEPEC demana la protecció de la pineda de la desembocadura que compra el càmping Tamarit Park.
- Una cadena humana d'un centenar de persones reclamen més protecció pel Gaià, portant l'aigua de la desembocadura fins al mar. Aquesta acció es realitza aprofitant la celebració a Torredembarra de les XIV Trobades ecologistes i naturalistes.
- Recollida d'unes 250 signatures a la Riera de Gaià, organitzada pel Grup de Joves d'aquesta vila, per reclamar el cabal ecològic del Gaià
- Mocions presentades pel GEPEC a diversos municipis del Baix Gaià. Ajuntaments com els d'Altafulla i la Riera de Gaià aproven aquestes mocions que reclamen un cabal ecològic pel Gaià.

Any 1999:

- Neix la Coordinadora Salvem el Gaià. La primera acció té lloc el 21 de març.

Aquestes accions van ser notícia i van sortir publicades en diverses edicions del Diari de Tarragona i el Punt entre d'altres mitjans de comunicació.

3. INICIS I PRIMERES ACCIONS

Després de diverses xerrades de cafè, el 22 de gener de 1999 té lloc al casal de la Riera de Gaià la primera reunió entre membres de diverses entitats ecologistes i socials de Baix Gaià. Una setmana més tard, el 29 de gener al casal la Violeta d'Altafulla i el 5 de febrer al cafè-bar l'Auca de Torredembarra, conformen les tres primeres reunions on es forja les bases de la Coordinadora i on s'organitzen les primeres activitats.

Vam pensar que segurament una de les primeres accions que calia era la difusió de la situació del riu entre els veïns i veïnes de les viles del Baix Gaià. Per aquest motiu, durant el mes de març i abril es fan diverses presentacions als pobles de la Riera de Gaià (12 de març), Altafulla (19 de març), Torredembarra (26 de març) i el Catllar (5 d'abril). Més tard també vam anar a Ferran (1 de novembre) i la Nou de Gaià (29 de març de 2000). El principal objectiu era engegar una campanya que expliqués a tothom quina era la situació del riu Gaià. D'aquest treball en va néixer la Coordinadora Salvem el Gaià, una associació que ha rebut el recolzament d'unes 50 entitats del Baix Gaià i de tots els Ajuntaments de la comarca que han donat el seu suport, si més no per escrit. Igualment durant els dos primers anys es van recollir més de dues mil signatures de persones de les diverses viles. Per primera vegada, i després de dur a terme les primeres accions, la problemàtica del Gaià arriba als mitjans de comunicació i alhora, es converteix en un tema de conversa dels propis vilatans/es de la comarca. Cal destacar que tan en totes les presentacions de la CSG com en els diversos manifestos que s'han elaborat per cada acció, sempre hem deixat molt

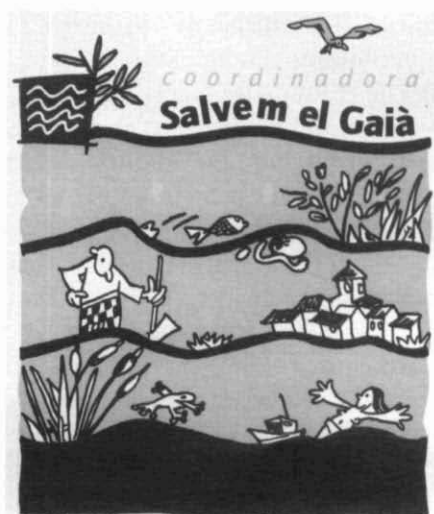
clara la voluntat de respectar la concessió d'aigua de la comunitat de regants del Catllar i la Riera de Gaià. Pensem que s'ha de negociar la recessió de la concessió de la multinacional Repsol, vàlida fins al 2050.

El següent pas, com tota bona reivindicació social, va ser un calendari d'activitats per fer arribar aquesta problemàtica als mitjans de comunicació i alhora implicar en aquestes mobilitzacions als veïns/es de la comarca. La primera d'aquestes accions va ser la celebració del dia mundial de l'aigua (21/03/99), tot fent una excursió a peu, des del pantà fins a la desembocadura del Gaià. Van participar-hi més d'un centenar de persones i va servir de presentació de la CSG. Després d'aquesta acció, un cop cada mes hi havia quelcom programat. A l'abril una plantada de baladres a Ardenya (18/04/99), el maig una excursió per la desembocadura (16/05/99) i el 6 de juny, l'acte que potser ha concentrat més gent. Unes 300 persones es van donar cita a l'embassament del Gaià amb la participació dels gegants els Manotes de la Riera, nans, grallers i diables de la Riera i els grallers i castellers d'Altafulla. Aquests van aixecar un pilar de quatre. Va ser tota una festa que ens va servir a tots i totes per agafar forces i seguir amb les nostres demandes.

Després d'aquest primer mig any intens, es van anar succeint diverses activitats com ara una bicicletada popular (23/01/00) pels pobles de la comarca, una calçotada a l'hort de la Sínia (20/02/00), una neteja a la platja de Tamarit (27/05/01) i diverses trobades a la desembocadura del Gaià, com ara la del 20 de Març de l'any 2000, on es van aplegar més de dues centes persones i van participar el gegants Manotes de la Riera de Gaià i el gegants d'Altafulla. De fet, el dia mundial de l'aigua (22 de març) s'ha convertit en la data on la CSG celebra el seu aniversari. Quasi coincidint amb la publicació d'aquest article, haurem celebrat els cinquè aniversari. Per últim, també vull destacar l'elaboració d'una

Logotips de la CSG dissenyats
per l'Àngel Sauret

modesta exposició, que va recórrer casals municipals, locals socials i alguna biblioteca del Baix Gaià. En aquesta exposició vam recollir material divers com ara imatges d'aquestes primeres accions, les problemàtiques del riu, objectius de la CSG, etc.

Com veieu, els membres de la Coordinadora vam emprar el nostre enginy alhora de transmetre allò que pensem. Segurament la durada de la reivindicació ha fet minvar la capacitat de resposta de les persones que organitzàvem aquests actes com la dels propis assistents. Això s'ha fet palès durant els mesos finals de l'any 2002 i bona part del 2003, on hem disminuït el nombre d'accions, encara que la roda no ha deixat mai de moure's.

Un altre fet destacable d'aquests moments, és l'aprovació d'una segona proposició no de llei per part del Parlament de Catalunya (28/02/00), on es torna a aprovar l'assignació d'un cabal mínim per al tram final del riu Gaià. Aquesta proposició, que torna a impulsar en Josep Bargalló, ara segurament com a conseqüència del caliu social que hi havia al voltant d'aquesta qüestió, té altre cop esmenes presentades per CiU, on s'indica com a requeriment previ a l'aprovació d'aquesta assignació, la redacció del Pla de cabal mínim definit al Pla hidrològic de les conques internes de Catalunya. Evidentment, aquest estudi encara no ha finalitzat i per tant aquesta assignació de cabal pel Gaià està aturada.

4. SITUACIÓ ACTUAL

Els darrers mesos de l'any 2003 han estat els de la revifada de la CSG. Encara que l'acció reivindicativa no s'ha aturat mai durant aquest cinc anys, s'ha notat força la dificultat que suposa mantenir en el temps una reivindicació com aquesta. Segurament, el fet que no hi hagi una data límit per trobar una solució, sinó tot al contrari, ha provocat el defalliment d'una part important de les persones que van participar activament al començament. Potser per aquest motiu, vam començar l'any 2003 amb un canvi d'estratègia: abocar més esforços en la via diguem-ne "diplomàtica". Es van iniciar una sèrie de reunions amb la delegada de Tarragona del Departament de Medi Ambient, amb tècnics de l'Agència Catalana de l'Aigua, amb el Conseller de Medi Ambient (Ramon Espadaler) i a finals d'any amb el Síndic de Greuges. Dels representants polítics, l'únic que hem tret en clar és que s'estan duent a terme uns estudis sobre els cabals de manteniment dels rius catalans i les seves conques. Pel que fa al Gaià, apuntaven a que a finals d'any o principis de 2004 ja estarien enllestits els estudis i per tant, es pot seguir parlant del tema del Gaià, ara amb dades damunt de la taula.

Per altra banda, vam fer arribar una carta al Síndic de Greuges explicant-li la situació del Gaià. Després d'estudiar el nostre cas, va acceptar la queixa i després de documentar-se sobre el tema, va escriure un document de 5 fulls adreçat al Conseller de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. Aquesta via, en-

Els gegants de la Riera de Gaià i d'Altafulla han col·laborat en diverses accions de la CSG.
Fotografia: Jordi Suñé

Plantada de baladres a Ardenya. Fotografia: Joaquim Grillo

El Gaià, l'agost de l'any 1969

cara que no es vinculant, té un cert interès perquè com a mínim, la problemàtica arribarà fins a la Conselleria de Medi Ambient.

Els darrers mesos de l'any 2003, han suposat un canvi pel que fa a la posició reivindicativa. Amb l'objectiu de sumar esforços, el dia 1 de desembre de 2003, es va presentar al col·legi de periodistes de Tarragona la campanya "Salvem les zones humides", promoguda pel GEPEC, l'Associació el Gorg de Creixell, el GEVEN i la CSG. Cadascuna d'aquestes entitats treballa per la preservació de diversos espais naturals i tots ells tenen en comú que es troben al litoral del Baix Gaià i del Baix Penedès. De ben segur en els propers mesos, sorgiran noves accions i propostes.

Mentre estem acabant aquest article, hem vist com s'ha aprovat definitivament el Pla especial de protecció de la desembocadura del Gaià i s'està parlant de la possibilitat d'aprofitar les aigües residuals de la depuradora d'Altafulla com a complement del possible cabal ecològic. També i per acabar, hem obert una altra via de treball mitjançant la formalització d'una queixa al parlament europeu. Esperem no trigar cinc anys més per veure baixar aigua pel Gaià. Vull acabar aquest recull, agraint el treball de totes les persones que d'una manera o altra s'han vinculat en aquesta mobilització i donant-nos ànims a tots nosaltres a seguir, perquè el resultat de tot plegat, serà ni més ni menys que un riu carregat de nova vida.

"L'aigua ha de retornar la vida al riu i el seu entorn. És un patrimoni que no ens podem deixar perdre". Coordinadora Salvem el Gaià.

5. BIBLIOGRAFIA

- A sac amb el Timbal*, n° 19. Fanzine bimestral del CITB. Torredembarra, 1997.
A sac amb el Timbal, n° 27. Fanzine bimestral del CITB. Torredembarra, 1999.
BARA, Toni; "Possibilitats de gestió sostenible al Baix Gaià". *El Món de la Natura*. Recull de ponències de les I Jornades tècniques d'ordenació del territori. Altafulla, 2000.
HERNÁNDEZ SOCIAS, Hèctor i VIVES GARCIA, Joan: *Itinerari per la Reserva natural de fauna salvatge de la desembocadura del riu Gaià*. Departament de Medi Ambient. Generalitat de Catalunya, 2003.
HERNÁNDEZ SOCIAS, Hèctor i VIVES GARCIA, Joan; "El tram final del riu Gaià", *La Resclosa* 5. Centre d'Estudis del Gaià. Vila-rodona, 2001.
La Riera dia a dia, n° 7. Ajuntament de la Riera de Gaià, Regidoria de Cultura. La Riera de Gaià, 1998.